

1. ΜΠΟΡΕΙ Η Ε.Ε. ΝΑ ΑΠΟΦΥΓΕΙ ΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ;

Μέσο: . . . . . ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Ημ. Έκδοσης: . . . 11/01/2026 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 11/01/2026

Σελίδα: 21

Ο Γάλλος πρόεδρος Εμανουέλ Μακρόν υποδέχεται τον Ουκρανό ομόλογό του Βολοντίμιρ Ζελένσκι στο Μέγαρο των Ηλυσίων στο Παρίσι, όπου την Τρίτη πραγματοποιήθηκε η σύνοδος της Συμμαχίας των Προθύμων. Οι Ευρωπαίοι ηγέτες αναζητούν τρόπους για να προσεταέψουν κοινά συμμέροντα και αξίες, χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία. Η απειλή για την Ευρώπη αποκτά πλέον υπαρξιακό χαρακτήρα.

ΑΠΩΣΗ

Μπορεί η Ε.Ε. να αποφύγει το περιθώριο;

Οι κατευθύνσεις που πρέπει να ακολουθήσει η Ευρώπη για να επιζήσει στην εποχή των μεγάλων ανατροπών

1. ΜΠΟΡΕΙ Η Ε.Ε. ΝΑ ΑΠΟΦΥΓΕΙ ΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ;

Μέσο: . . . . . ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Ημ. Έκδοσης: . . . 11/01/2026 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 11/01/2026

Σελίδα: 21

Υπεράσπιση των αξιών

Τις αξίες δεν αρκεί να τις λέμε στα λόγια. Πρέπει να τις προστατεύουμε στην πραγματικότητα και να τις υπερασπιζόμαστε στην πράξη. Ωστόσο, η πράξη γίνεται ολόένα και πιο δύσκολη όταν, λόγω της ανόδου των άκρων, οι εξωτερικές πιέσεις βρῶσκουν εύφορο έδαφος.

Των **ΤΑΣΟΥ ΓΙΑΝΝΙΤΣΗ** και **ΛΟΥΚΑ ΤΣΟΥΚΑΛΗ**

Συνεπική των μεγάλων ανατροπών που ζούμε σήμερα, η Ευρώπη εμφανίζεται αμήχανη –ή ακόμη χειρότερα– φοβισμένη και διαιρεμένη. Ο κόσμος γύρω της γίνεται πιο επικίνδυνος και οι παλιές βασικές παραδοχές παύουν να ισχύουν. Οι Ευρωπαίοι ηγέτες αναζητούν τρόπους για να προστατέψουν κοινά συμφέροντα και αξίες, χωρίς όμως ιδιαίτερη επιτυχία. Η απειλή για την Ευρώπη –για όλους μας– αποκτά πλέον υπαρξιακό χαρακτήρα. Η ασφάλειά της και το ευρωπαϊκό μοντέλο απειλούνται.

Η Ε.Ε. πέτυχε πολλά στη μακρά διαδρομή που έχει ήδη διανύσει. Ολοένα και περισσότερα μέλη, μια μεγάλη αγορά με ανοιχτά σύνορα, κοινό νόμισμα και, πιο πρόσφατα, κοινό δανεισμό, έστω περιορισμένο. Επιπλέον, η Ε.Ε. έχει πίσω της επτά δεκαετίες σημαντικών επενδύσεων σε αξίες, σε πολιτικές, σε υλικές, θεσμικές και αξιακές υποδομές, σε κοινωνικο-πολιτικές σχέσεις, σε ελπίδες και επιτεύγματα – αναπόφευκτα και αποτυχίες. Ετερόκλητες κοινωνίες και αντιλήψεις άρθαν πιο κοντά στην πορεία του χρόνου, βρήκαν στήριξη σε δύσκολες στιγμές, παρ' ότι ο στόχος της σύγκλισης γινόταν πιο δύσκολος λόγω αλληπάλληλων διευρύνσεων.

Αξονες αναφοράς

Στην πορεία, όμως, η ευρωπαϊκή δυναμική άρχισε να χάνει τους άξονες αναφοράς της. Στο εσωτερικό της Ε.Ε., η ισορροπία εθνοκεντρικού και συλλογικού-ευρωπαϊκού ανετράπη εις βάρος του δεύτερου. Ως αποτέλεσμα, τα «μικρά» πήραν τη θέση των «μεγάλων» ως μια πολιτικά άρσιστη και χωρίς στρατηγικό προσανατολισμό μακροχρόνια ρουτίνα, μια γραφειοκρατικοποίηση, χωρίς μεζόνες στόχους και χωρίς ικανότητα να εμπνεύσει κάτι από τα μεγάλα που οι κοινωνίες χρειάζονται για να μετεξελίσσονται με επιτυχία στον χρόνο.

Όλοι όσοι βιώσαμε παλιές στιγμές, θυμόμαστε τα μεγάλα λόγια για την «Ευρώπη των αξιών και των λαών», την αποτελεσματικότητα και την εκσυγχρονισμό των απαραίτητων, ή και διεθνομένων, δομών της δικής μας κοινωνίας, καθώς και την πεποίθηση ότι πολλά θα άλλαζαν με την Ελ-

λάδα στην Ευρώπη. Πολλά άλλαξαν πράγματι, αλλά και πολλά αλλόζοντας παρέμειναν τα ίδια, και η αλλαγή τελικά εγκαταλείφθηκε.

Η Ε.Ε. δεν κατάφερε ποτέ να ολοκληρωθεί ως πολιτική οντότητα. Σύμφωνα με το μεταμοντέρνο αφήγημα, μπορεί και να μη χρειάζονταν – μας έλεγαν. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οι Ευρωπαίοι μπορούσαν επιτέλους να αντιλήθουν τα πλεονεκτήματα της ειρήνης, να κερδίσουν από την παγκοσμιοποίηση στη φιλελεύθερη εκδοχή της, ενώ συνέχιζαν να λειτουργούν ως ήπια (μεταμοντέρνα) δύναμη σε έναν κόσμο με ισχυρούς θεσμούς και κανόνες, πάντα υπό την εμμενή προστασία των Ηνωμένων Πολιτειών.

Σε συμπληγάδες

Ο κόσμος αυτός δεν υπάρχει πια. Μπορεί και να μην υπήρξε ποτέ. Οι γεωπολιτικές ισορροπίες αλλάζουν, η δύναμη του ισχυρότερου επικρατεί και οι διεθνείς οικονομικές συναλλαγές υποτάσσονται στη λογική της ασφάλειας ή/και του πολιτικού συμφέροντος. Ο πόλεμος επέστρεψε στην ευρωπαϊκή γειτονιά, ενώ Πούτιν και Τραμπ συμπεριφέρονται προς την Ε.Ε. ως εχθρική οντότητα, με τον δικό του τρόπο και για τους δικούς του λόγους ο καθένας. Η κομμουνιστική/καπιταλιστική Κίνα προσπαθεί να προσεγγίσει την Ευρώπη ως έναν εν δυνάμει απότομο πόλο στην υπό διαμόρφωση νέα παγκόσμια τάξη πραγμάτων, ενώ ταυτόχρονα οι κινεζικές εξαγωγές διεισδύουν με απίστευτη ταχύτητα στις ευρωπαϊκές αγορές. Οι χώρες του Παγκόσμιου Νότου δεν παίρνουν στα σοβαρά την Ευρώπη ως γεωπολιτική δύναμη και ο Νετανιάχου την αγνοεί προκλητικά. Αδύναμη γεωπολιτικά, η Ευρώπη μένει συνεχώς πίσω και στον τεχνολογικό ανταγωνισμό. Αυτός ο συνδυασμός γεωπολιτικής αδυναμίας και τεχνολογικής υπέρπτωσης λειτουργεί διαβρωτικά για μια Ευρώπη που φθίνει με εμφανή τρόπο.

Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει σημαντικά πλεονεκτήματα, στοιχεια δύναμης και ιστορικές καταβολές. Αλλά δεν αρκούν όσο παραμένουν σε αφηρημένη μορφή. Σημασία έχει να τα ενεργοποιήσει και να τα εργαλειοποιήσει. Επιπλέον, χρειάζεται ένα πειστικό σύστημα ιδεών, που θα αγγίξει τον νοου και το συναίσθημα των Ευρωπαίων πολιτών, το

οποίο θα γεννά και μια ευρύτερη εμπιστοσύνη.

Ποια πρέπει να είναι η κατεύθυνση, ή μάλλον οι κατευθύνσεις;

Πρώτον, ένα ξεκαθάρισμα για το ποιες βασικές αρχές στηρίζει η Ευρώπη, για ποιο λόγο και με ποιους μεγάλους στόχους. Η Ευρώπη συνιστά κυρίως μια κοινότητα αξιών που τη διαφοροποιούν από άλλα μέρη του πλανήτη. Ιστορικά, οι αξίες της δημοκρατίας, των ατομικών ελευθεριών και της κοινωνικής προστασίας ήταν πάντα στην πρώτη γραμμή. Προστέθηκαν η προστασία του περιβάλλοντος, η μάχη κατά της κλιματικής αλλαγής. Τώρα όλα αυτά κινδυνεύουν σε έναν κόσμο ανταρξισμού, κυνισμού και απο-κανονικοποίησης. Τις αξίες δεν αρκεί να τις λέμε στα λόγια. Πρέπει να τις προσαρμόζουμε στην πραγματικότητα και να τις υπερασπιζόμαστε στην πράξη. Ωστόσο, η πράξη γίνεται ολόένα και πιο δύσκολη όταν, λόγω της ανόδου των άκρων, οι εξωτερικές πιέσεις βρίσκουν εύφορο έδαφος στο εσωτερικό της Ευρώπης.

Δεύτερον, ανάδειξη ισχυρών, αποφασιστικών και οραματικών πολιτικών προσωπικοτήτων, που θα είναι διαθεθιμένες να πάρουν ρίσκα, να δώσουν μάχες και να τις κερδίσουν με στόχο την πολιτική και γεωστρατηγική ωρίμανση της Ε.Ε. Γιατί άραγε ο Μάριο Ντράγι δεν έχει ρόλο στο ευρωπαϊκό σύστημα ηγεσίας; Γιατί ο Ντελντόρ ήταν η τελευταία σημαντική προσωπικότητα στην προεδρία της Επιτροπής; Εξηγήσεις, βεβαίως, υπάρχουν. Φταίει οι συναινετικές και αργόσυρτες διαδικασίες των ευρωπαϊκών θεσμών που παράγουν συνθήκες αποφάσεις στη βάση ενός χαμηλού κοινού παρονομαστή και δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των καιρών. Φταίει οι φθαρμένες ή και διεφθαρμένες πρακτικές που εμφανίζονται πλέον συχνά ως «κανονικότητα». Φταίει, ακόμη περισσότερο, το έλλειμμα ηγεσίας τόσο στις Βρυξέλλες, όσο και στις περισσότερες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, προΐον και αυτό μιας βαθύτερης κρίσης των δημοκρατικών λειτουργιών.

Τρίτον, οι κινητήριοι μοχλοί της δύναμης έχουν αλλάξει. Τεχνολογία, αντιλήψεις, ιεραρχίες, είναι ανάγκη να αναπροσανατολιστούν, ώστε να ενισχύσουν τη δύναμη της Ευρώπης. Δύναμη οφθαίρει πρωτίστως για ισχυρή οικονομία με υψηλές επιδόσεις στον παγκόσμιο τεχνολογικό ανταγωνισμό, που ενεργοποιεί τις ευρωπαϊκές

αποταμιεύσεις στην κατεύθυνση μεγαλύτερων επενδύσεων εντός της Ευρώπης και φέρνει πιο κοντά ιδιωτικό συμφέρον και κοινό καλό.

Η κοινή Αμυνα

Η ενίσχυση μιας αυτόνομης πολεμικής βιομηχανίας αποτελεί πλέον αναπόσπαστο στοιχείο της ευρωπαϊκής πολιτικής. Συνδέεται, επίσης, από πολλούς και με την ενίσχυση της οικονομικής της δύναμης. Όμως, θα ήταν λάθος να ακολουθήσει η Ευρώπη το αμερικανικό παράδειγμα με τη δημιουργία ενός πανίσχυρου στρατιωτικο-βιομηχανικού κατεστημένου. Χρειάζεται ένα νέο, κοινό αμυντικό δόγμα που θα εδράζεται σε μια στήβαρη και συγκροτημένη πολιτική βάση. Σήμερα, προφανώς, λείπουν και τα δύο. Στο διεθνές σκηνικό που εκτυλίσσεται, οι ΗΠΑ διατηρούν τις συνδέσεις με το παρελθόν τους. Οσο πολιτικό κυνισμό και συμφέροντα να βάλει κανείς στη ζυγαριά, δεν μπορεί εύκολα να εξηγήσει (πόσο μάλλον να υποστηρίξει) τη λογική της νέας αμερικανικής στρατηγικής. Όμως, η εξέλιξη αυτή δεν παύει να δημιουργεί νέα δεδομένα. Η Ε.Ε. δεν μπορεί να βασίζεται μόνον στην ομή δύναμη. Όταν όμως η ομή δύναμη εκτοπίζει θεσμούς, αντιλήψεις και ιστορικές κατακτήσεις, δεν υπάρχει η πολυτέλεια της αδιαιμορίας, ούτε αρκεί η ηθικολογία. Απαιτείται αποφασιστικότητα για αντίσταση και αποδοχή του κόστους υλοποίησης μεγάλων καινοτόμων στόχων. Η Ευρώπη πρέπει να αναζητήσει νέες ισορροπίες εντός υπαρχουσών συμμαχιών, αλλά και να μιλήσει απευθείας τόσο με φίλους, όσο και αντιπάλους. Με στρατηγική, με νηφαλιότητα, αλλά, κυρίως, με ρεαλισμό.

Αυτό που δεν πρέπει να συγχιστεί, είναι να ετρεκοβαρίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση ασύμμετρα, χωρίς διακριτό πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό στίγμα. Πρέπει να κατανοηθούν οι κρίσιμες αλλαγές και τα ρίσκα που αναδύονται και να επανακαθοριστούν κινητήριες αφετηρίες. Να υπάρξει μια νέα πνοή αισιοδοξίας για τους Ευρωπαίους πολίτες, χωρίς επικοινωνιακές ψευδολογίες. Να κερδίσει η Ευρώπη τον σεβασμό των άλλων εκτός συνόρων. Και επειδή η εξουσία παραμένει κυρία στα κράτη-μέλη, όλα αυτά βαρύνουν τις εθνικές κυβερνήσεις, που οφείλουν να αποδείξουν ότι

δεν βρίσκονται στην εξουσία για να αποδυναμώσουν τα συλλογικά στηρίγματα της Ευρώπης, αλλά για να τα ισχυροποιήσουν. Αλλωστε, το γνωρίζουμε εδώ και χρόνια, οι ευρωπαϊκές χώρες, ακόμη και οι πρώην Μεγάλες Δυνάμεις, μειονομένα, δεν έχουν καμιά ελίπα να υπερασπιστούν με επιτυχία εθνικά συμφέροντα και αξίες σε έναν κόσμο με τεράστιες ασυμμετρίες.

Τα υποδείγματα

Μπορεί να γίνουν όλα αυτά; Μόνον αν στην Ευρώπη υπάρξουν και πάλι ευρήματα αντίστοιχα με εκείνα που κινητοποιήθηκαν στη δεκαετία του 1950, ή πιο πρόσφατα στη δεκαετία του 1980, για παράδειγμα, ώστε να δημιουργηθεί μια τροχιά «δημιουργικής καταστροφής» που θα θέσει σε κίνηση νέες δυναμικές. Οσο μπορούμε και θέλουμε, πρέπει να βγουν μπροστά. Ετσι λειτουργήσει η Ευρώπη σε κρίσιμες καμπές της ιστορίας της μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Οι συγγραφείς του άρθρου αυτού, σε μια μακρά διαδρομή, εκφράσαμε σταθερά την απολύτως θετική –αλλά όχι άκριτη– στάση μας απέναντι στις εξελίξεις στην Ε.Ε. Σήμερα, διαπιστώνουμε, όπως πολλοί άλλοι στην Ευρώπη, ότι μια ισχυρή Ε.Ε. με όρους πολιτικούς, τεχνολογικούς και κοινωνικούς αποτελεί κρίσιμη προϋπόθεση για την επιβίωση της χώρας μας και ευρύτερα του ευρωπαϊκού χώρου. Το διακύβευμα είναι μεγάλο και το εγχείρημα δύσκολο. Υπονομιεύεται από πολλές πλευρές. Όμως, αν δεν το προσπαθήσουμε, δεν θα το πετύχουμε. Αλλιώς, θα βρεθούμε συμμετοχοί στην περιθωριοποίηση και στην παρακμή της Ευρώπης.

Υ.Γ.: Το κείμενο αυτό είχε γραφτεί πριν από τις βίαιες επιθέσεις στη Βενεζουέλα και διπλώσεις που ξεφεύγουν πέρα από κάθε διεθνή νομιμότητα. Επιβεβαιώνουν πόσο δραματικά επίγειον είναι να μετατραπεί η Ε.Ε. από παθητικό-θεωρητικό σε ενεργό-πραγματικό πόλο του διεθνούς συστήματος.

Ο κ. Τάσος Γιαννιτσης είναι ομότιμος καθηγητής ΕΚΠΑ και πρώην υπουργός Εξωτερικών.

Ο κ. Λούκας Τσουκαλής είναι καθηγητής στο Sciences Po στην Παρίσι και ομότιμος καθηγητής ΕΚΠΑ.

Ρίσκα και μάχες

Είναι αναγκαία η ανάδειξη ισχυρών, αποφασιστικών και οραματικών πολιτικών προσώπων, που θα είναι διαθεθιμένες να πάρουν ρίσκα, να δώσουν μάχες και να τις κερδίσουν με στόχο την πολιτική και γεωστρατηγική ωρίμανση της Ε.Ε.